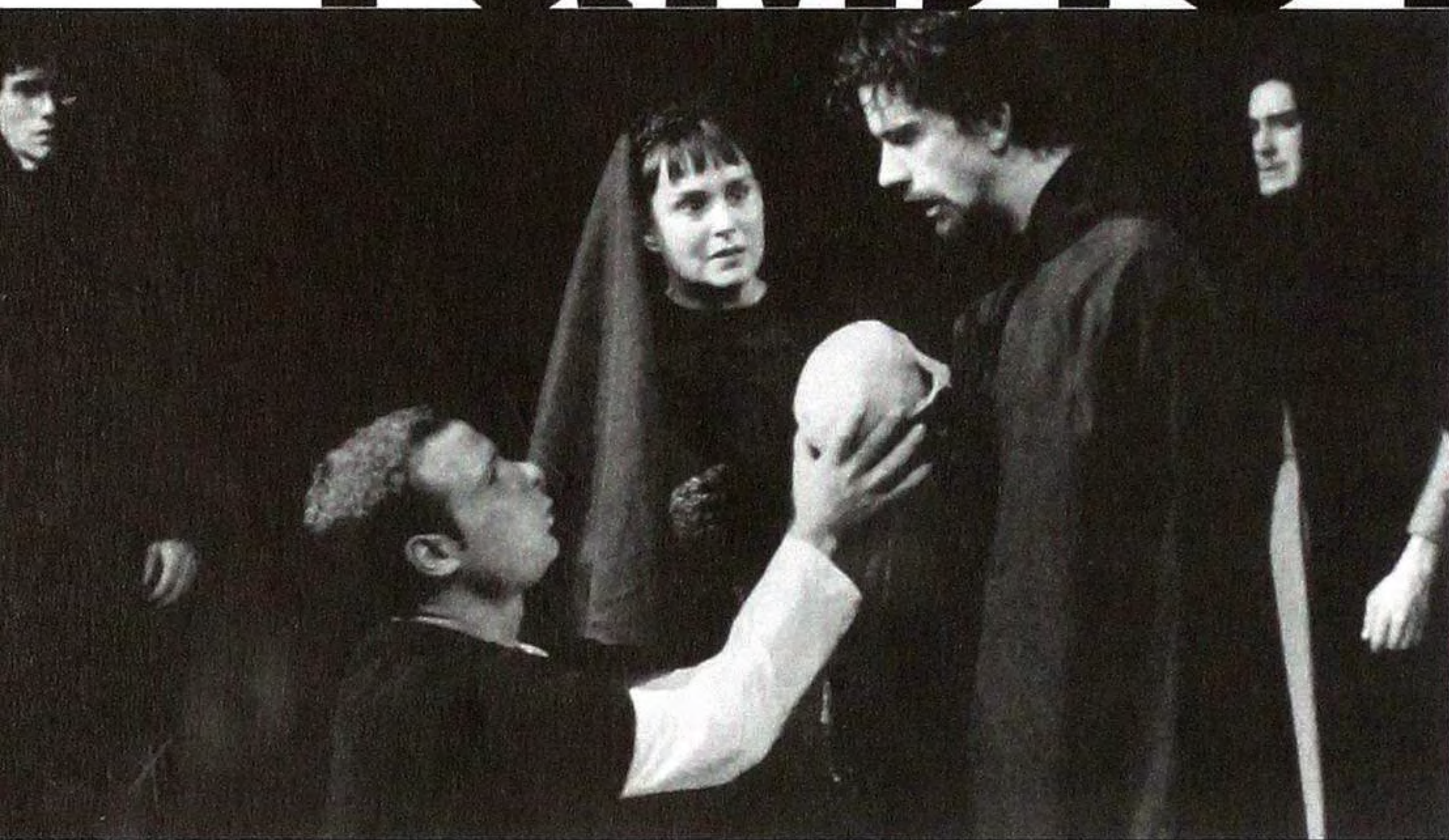

«Гамлет» у постановці Андрея Сербана в Нью-Йоркському публічному театрі йшов від 23 листопада 1999 по 9 січня 2000. Тому, коли Лев Шрайбер, який грав Гамлета, ступив на кін 1 січня о восьмій вечора, шанси, що був він єдиним в день нового року, були чималими.

Гамлет

Юрій Тарнавський
2000*

*Гамлет —
це одне із
найтрудніших
випробувань
для кожного
режисера*

Гамлет — це одне із найтрудніших випробувань для кожного режисера. Килим мови, перетканий пишними поетичними узорами, довжиною три години, ряд емблематичних постатей західної культури, особливо головного героя, сцени-загадки, які мало хто зміг розв'язати по-цікавому — все це робить її спокусливою принадою кожному, хто чується в силах простягнути руку по найвищі лаври. Сербан, очевидно, чувся готовим на таке і в наслідок маємо його сміливе і сучасне представлення цього Шекспірового твору.

Труднощі, що становить «Гамлет» для режисера, походять з його багатства — великої кількості сцен, плетива тем і підтем, складності дійових осіб. Щоб створити з нього ефективну, сприйнятливую глядачеві виставу, в наші часи постановники часто вдаються до скорочення тексту.

Сербан не пішов легшим шляхом. Текст п'єси залишив повним. Кристалізацію її осягає він суто театральними засобами. Відходив від тексту небага-

то. Приклади такого — три духи покійного батька Гамлета, замість одного, і два Фортінбраси — хлопець та дівчина, що приходять на кінці. Сербан теж застосовує практику вживання того самого актора в різних ролях — Колм Форе грає і Клявдія і духа Гамлетового батька. Він також грає актора, що представляє короля, якого отруюють у виставі. Крім того, п'єсу Сербан поділив на дві частини, з перевагою між ними: перша — це перших чотири дії, а друга — дія п'ята. Це виправдовується логікою п'єси. В перших чотирьох діях Гамлет вагається — діяти чи не діяти? Після повороту з Англії він вже не має сумнівів — питання тільки, як задум його здійсниться.

Сценографія вистави (Джон Койн) дуже проста. В першій частині в глибині кону є стіна з трьома дверима в ній, які більшість часу зачинені. Над ними — ганок, де проходить другорядна дія, що контрастує з головною, яка має місце перед стіною на кону. В другій частині головна дія відбувається в ямі, виповненій білим піском, що на просценіумі. Стіна — це облуда, якою Клявдій намагається прискорити свій злочин. З віконця, що несподівано відкривається у ній, слідкують за Гамлетом крізь льорнетку слуги Клявдія, крізь бічні двері — Розенкранц і Гільденштерн. Гола золотиста стіна і постаті в фезах на тлі її нагадують двір якогось марокканського султана, з його безглуздими, але небезпечними інтригами. Багаті костюми (Маріна Драгічі), різностилева музика (Елізабет Свандос), рух-танець (сам Сербан) і часто змінюване освітлення (Майкл Чибовскі) оживлюють виставу, додаючи їй колоритності та динамічності. Поста-

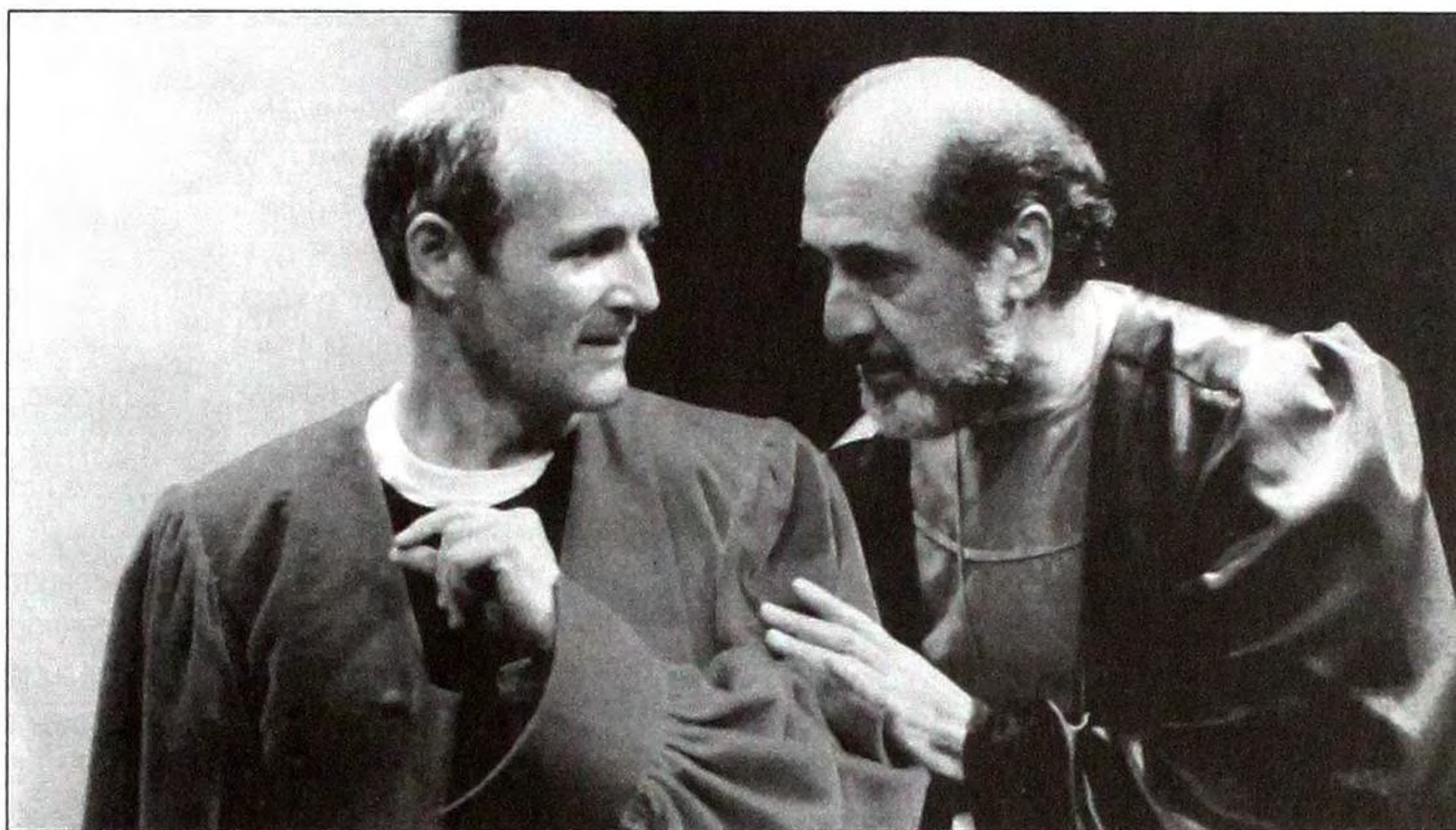
новка по-постмодерному багатостиле-
ва. Маємо в ній і клясично шекспірів-
ську дикцію самого Гамлета, і мовне
блання Клявдія. Є і реалізм Ста-
ніславського (вбивство Польонія), і
модернізм Таїрова (костюми і танці), і
елементи Кабукі та Но (вистава у вис-
таві), і цирковий танець на лінві. Сер-
бан підкреслює по-брехтівському, що
перед глядачем не життя, а театр.

Суть Сербанового «Гамлета» зводить-
ся до боротьби двох сил, що змагають-
ся впродовж цілої вистави — Клявдій і
Гамлет. Все інше підпорядковується
цим двом елементам. Це викристалізо-
вує п'єсу і робить її сприйнятною для
глядача. Клявдій — це хтивий, підступ-
ний братовбивець, готовий піти на
все, щоб затримати те, що досягнув сво-
їм злочином — корону Данії і дружину
свого брата. Гамлет же ж не анеміч-
ний, нерішучий інтелектуал, а повний
енергії, бистроумний та гостроязичний
молодик, що виє з болю по смерті бать-
ка і кипить ненавистю до його вбивці.
Примітивному Клявдію не встояти
проти такої сили. Глядач знає від по-
чатку, що він буде покараним за свій
злочин, тільки не знає коли і як.

Вирішальним у постановці Сербана
був вибір Шрайбера на роль Гамлета.
Шрайбер відносно молодий (32 роки),
мускулястий, ростом метр дев'ятдесят,
але з пухкеньким обличчям маминого
синка — типовий карикатурний амери-
канський Jewish boy з багатого перед-
містя Нью-Йорка. У другій сцені пер-
шої дії, коли король, королева та інші
обговорюють найновіші події в Данії,
він сидить з головою, прикритою чор-
ною хустиною, і коли знімає її, облич-
чя його напхле і аж синє від плачу, а
на щоках сліди сліз. На мить глядач
сумнівається, чи впорається він зі сво-
єю важкою роллю, що не легша від
обов'язку Гамлета. Але, як тільки він
стає на ноги і кидає слова в бік гляда-
чів, всі сумніви розвіваються — і перше
і друге буде зроблено!

Сербанова Офелія, Линн Коллінс,
теж несподіваний вибір — вона
щойно закінчила драматичну школу
Джулліярд в Нью-Йорку. Та під керів-
ництвом доброго режисера створила
вона живу, природну Офелію, м'яку
жіночу «інь», що протиставилась
твердому чоловічому «янь» Шрайбе-
ра. В першій сцені третьої дії вона є
покірною жертвою садиста Гамлета.
А в «божевільній» сцені — ліричною,
а не мелодраматичною.

Гра акторів бездоганна, кожна роль
витримана в своїм стилі, які не заперечу-
ють себе в цій постмодерній виставі.
Треба вирізнити вже згадуваного Фео-
ре в ролі Клявдія, що майже до самого
кінця протистоїть Гамлетові, та Діану
Венору, в ролі Гертруди, хтиву пере-
любницю-королеву і чутливу матір.
Суть п'єси, як було сказано, Сербан
зробив ясною, але неясними залиша-
ються кілька його розв'язок. Чому
дух Гамлетового батька складається з
трьох постатей — головна постать у
чорному, що говорить, і дві німі —
червона й біла, що тільки рухаються
по-сценічому граційно? Глибшого

змісту в цім не видно, і здається, що
зроблено це тільки для зорового
ефекту. Але це баламутить глядача,
примушує задуматися, чи є за тим
щось глибшого?

Невдалим теж треба вважати тракту-
вання останньої сцени, де чотири тру-
пи всівають кін. Є це головний недолік
п'єси. Розв'язати театральним засо-
бом цю проблему очевидно дуже труд-
на річ, але можна було очікувати від
Сербана, що він потрудились тут щось
зробити. Проблема однак залишаєть-
ся неторканою. Сцена у виставі така ж
мелодраматична, як на папері і як у
всіх стандартних постановках. Мимо-
хіть насувається думка, що коли б Сер-
бан вибрав до «Гамлета» той модер-
ністичний підхід, що застосовував у по-
становці грецьких трагедій, спрощую-
чи текст і сміливо відходячи від нього,
«Гамлет» його був би новим кроком у
інтерпретації Шекспірового твору.

* Мову автора збережено

■ Лев Шрайбер (Гамлет),
Діана Венора (Гертруда),
Андрю Гарман (Барнардо)
у виставі «Гамлет».
Режисер Андрей Сербан.
Нью-Йоркський публічний
театр. 2000.

■ Колм Феоре (Клявдій),
Річард Лібертіні
(Польоній)
у виставі «Гамлет».

*Клявдій —
це хтивий,
підступний
братовбивець*